

เครื่องหอมเมืองสระแก้ว

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

●● คำนำ ●●

การศึกษานโยบายท้องถิ่น เรื่อง "กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้ว" จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่การปลูกสมุนไพรในชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้ และใช้สมุนไพรชนิดต่าง ๆ มาผสมแปรรูป เพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสมุนไพรในการทำเวชสำอาง และนำมาบำบัดรักษาโรค ทั้งด้านการดูแลสุขภาพร่างกายผิวพรรณ ขอขอบพระคุณกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้ว ที่ให้ความร่วมในการศึกษานโยบายท้องถิ่นครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ผู้ที่ศึกษาและผู้สนใจต่อไป

กรมป่าไม้

●● สารบัญ ●●

เครื่องหอมเมืองสระแก้ว ประวัติความเป็นมา	3
โครงสร้างบริหารงานกลุ่ม	4
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	5
วิสัยทัศน์	5
วัตถุประสงค์	6
การพัฒนาเพิ่มศักยภาพของกลุ่ม	6
การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	7
แผนการดำเนินงานภายในระยะยาว	7
กิจกรรมเพื่อสังคม	8
การคัดเลือกสมุนไพรที่ใช้ในการผลิต	8
การจำแนกรูปแบบนำวัตถุดิบเพื่อนำไปแปรรูปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์	9
ขั้นตอนการสาธิตสกัดสมุนไพร	10
การสาธิตทำสบู่จากสารสกัดน้ำมันว่านสมุนไพร	11
รูปแบบกลุ่มผลิตภัณฑ์และราคาจำหน่าย	12
ช่องทางการจัดจำหน่าย	14
ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตเครื่องหอม	15
ตัวอย่างวัตถุดิบสารเคมีที่ใช้ในการผลิต	15

● เครื่องหอมเมืองสระแก้ว ●

ประวัติความเป็นมา ● ●

วิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้ว ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 543 ถนนสุวรรณศร ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว โดยมีคุณอ้อยทิพย์ จำจด เป็นประธานกลุ่ม ได้สืบทอดการทำเครื่องหอม มาจากบรรพบุรุษ และผู้มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องที่จังหวัดสระแก้ว กำเนิดเดิมเครื่องหอมนั้นมีมาแต่บรรพกาลสู่ปัจจุบัน จังหวัดสระแก้วนั้นเป็นเมืองชายแดนเบื้องบูรพา ได้รับความอวยพรส่วนใหญ่มามากจากขอมโบราณซึ่งสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 และที่ 7 พระนางอัปสรหรือสนม นางในและกษัตริย์ต่างก็นิยมใช้เครื่องหอม และสมุนไพรมานำใช้ในการประพรมผิวด้วยแรงบันดาลใจ ของกลุ่มและท้องถิ่นที่ต้องการสร้างงานสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดรายได้ในชุมชน จึงได้รวบรวมภูมิปัญญาในจุดนี้ และประกอบกับวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น จึงได้เกิดการรวมตัวดำเนินกิจกรรมเครื่องหอมสมุนไพรรจนกระทั่งวันที่ 19 กันยายน 2545 ได้มีการรวมตัวในรูปแบบกลุ่มสตรีสหกรณ์เครื่องหอมเมืองสระแก้ว และต่อมาได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้ว วันที่ 24 ตุลาคม 2550 ประกอบด้วยสมาชิก 25 คน สมาชิกสมทบ 29 คน ผู้สูงอายุ 32 คน สมาชิกเครือข่าย 15 คน

โครงสร้างบริหารงานกลุ่ม

1. นางอ้อยทิพย์ จำจด	ประธาน
2. นางพิมพ์ทอง บุญทองนุ่ม	รองประธานฝ่ายบริหาร
3. นายสุรชาติ มั่นศรี	รองประธานฝ่ายขาย
4. นางสาวศุคน ศิริเพชร	เหรัญญิก
5. นางอรัญญา โพธิ์บุตดี	ฝ่ายบัญชี
6. นางสาวพนิตา จำจด	ฝ่ายออกแบบ
7. นางสาววัลยา ปองเพียร	หัวหน้าฝ่ายผลิต
8. นางสาววาณิชตา ศิริเพชร	ฝ่ายทะเบียน/ข้อมูล
9. นางฐาปณีย์ อินทร์จันดา	ฝ่ายศิลปหัตถกรรม
10. นางสาวณัฐพัชร์ เวียงจันทร์	เลขานุการ
11. นางสาวราตรี จันทคุณ	หัวหน้าฝ่ายสโตร์สินค้า
12. นางสาวเมธาพร โนนมี	ฝ่ายขาย
13. นางมาลี หนูจักร	ฝ่ายขาย
14. นางณัฐภัสสร ผดุงเจริญ	ฝ่ายขาย
15. นายสมัย หวานเหนือ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
16. นางบุญเลิศ แดงมะณี	ฝ่ายประชาสัมพันธ์

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์

สมุนไพร เป็นสิ่งที่มีอยู่คู่กับคนไทยมาตั้งแต่อดีตมายาวนานกว่า 1000 ปี ได้มีการนำสมุนไพรมาใช้บำบัดรักษาโรค ทั้งด้านการดูแลสุขภาพร่างกายผิวพรรณ และเส้นผมด้วยกรรมวิธีการต่างๆ และกรรมวิธีการประยุกต์ภายใต้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สะอาดปลอดภัยจึงทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ กับภูมิปัญญาไทย วิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้วจึงได้นำว่านและสมุนไพรชนิดต่างๆ ที่มีสรรพคุณโดดเด่นเฉพาะตัว ที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นจังหวัดสระแก้ว มาผลิตพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ เครื่องหอมต่างๆ

วิสัยทัศน์

ผลิตสินค้าดี มีคุณภาพ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนจากระดับรากหญ้าสู่สากล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้ทรัพยากรและวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน
2. เพื่อการรวมกลุ่มและพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด
3. เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้แบบบูรณาการ และสร้างเป็นศูนย์ประสานงานทางการตลาดเพื่อก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้มาตรฐานสู่สากล

การพัฒนาเพิ่มศักยภาพของกลุ่ม

1. อบรมสมาชิกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์โดยประสานงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. จัดทำโครงการฝึกอบรมผู้นำสมาชิกกลุ่ม โดยประสานงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การขอมาตรฐานสินค้าต่างๆเช่น ผนช.การเข้าคัดสรรสินค้า OTOP เพื่อยกระดับสินค้า
4. การก้าวเข้าสู่ SME ในการอบรมเทคนิคการขาย

การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

วิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้ว ได้ดำเนินงานเป็นองค์กรกลุ่มโดยการลงทุนและร่วมดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ที่จะส่งผลเอื้อให้เกิดผลสำเร็จ เช่น ด้านเงินทุน ตัวผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ การตลาด จึงได้ประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการของภาครัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ธนาคารไทยพาณิชย์, เป็นเงินทุนในการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนาชุมชนจังหวัด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สนับสนุนส่งเสริมด้านความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องในด้านการบรรจุภัณฑ์รวมถึงด้านการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศรวมถึงขอการสนับสนุนหน่วยงานภาคเอกชนด้านสื่อแขนงต่างๆ

แผนการดำเนินงานภายในระยะยาว

1. พัฒนาศักยภาพสินค้าให้เกิดมาตรฐานสู่สากลในการส่งออก
2. ร่างกฎระเบียบด้านสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สมาชิกเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
3. รวบรวมขยายพันธุ์จัดตั้งแปลงสมุนไพรที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้
4. ปรับปรุงศูนย์วิสาหกิจชุมชนเพื่อใช้ในการประสานงานและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้
5. เปิดขายหุ้นให้กับบุคคลภายนอกเพื่อเป็นการระดมทุนในการดำเนินงานกิจการกลุ่ม

กิจกรรมเพื่อสังคม

1. รับซื้อวัตถุดิบการผลิตและการจ้างงานเพื่อให้เกิดรายได้ในชุมชน
2. กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ผู้ที่สนใจ
3. กิจกรรมสนับสนุนให้ความร่วมมือภาคองค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่ขอรับการสนับสนุนในการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญา
4. กิจกรรมสาธารณะประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างการสาธิตทำสบู่จากขมิ้นชัน โครงการฝึกอบรมอาชีพและพัฒนาศักยภาพสตรี ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

การคัดเลือกสมุนไพรที่ใช้ในการผลิต

สมุนไพรที่นำมาทำเครื่องหอม จะต้องมียาตามที่ต้องการจึงจะให้คุณค่าที่ยามากที่สุด เช่น ขมิ้นชันและไพลต้องมีอายุ 1 ปีขึ้นไป, หนอนตายยากจะต้องมียาอายุประมาณ 6 เดือนขึ้นไป เป็นต้น

ในการแปรรูปสมุนไพรเพื่อเป็นส่วนประกอบของเครื่องหอมนั้น ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งในการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพราะสมุนไพรที่ใช้บางชนิดไม่ได้มีทั้งปีจะมีเป็นฤดูกาล จึงต้องมีการแปรรูปและเก็บรักษาไว้ใช้ในการผลิตและขั้นตอนการแปรรูปสมุนไพรต้องสะอาด, ปลอดภัย และที่สำคัญต้องคงคุณค่าทางสมุนไพรตัวนั้นๆไว้มากที่สุด เพื่อการผลิตเครื่องหอมจะได้มีคุณภาพโดยแยกวัตถุดิบที่แปรรูปแล้วไว้ใช้ในรูปแบบที่ต่างกัน

การจำแนกรูปแบบนำวัตถุดิบเพื่อนำไปแปรรูปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์

1. รูปแบบผงบดละเอียด นำไปผลิตเข้าเป็นส่วนผสมผลิตภัณฑ์

- 1.1 ฐูปหอม
- 1.2 กำยานหอม
- 1.3 ก้อนน้ำมันโพลีเอสเตอร์

2. รูปแบบสกัดน้ำมัน นำไปผลิตเข้าเป็นส่วนผสมผลิตภัณฑ์

- 2.1 มาสสาจ บาล์ม (ยาหม่อง)
- 2.2 น้ำหอม
- 2.3 ชูตดูแลเส้นผม
- 2.4 เกลือหอม, เกลือขัดผิว

3. รูปแบบหั่นฝอยละเอียดตากแห้ง นำไปผลิตเข้าเป็นส่วนผสมผลิตภัณฑ์

- 3.1 ลูกประคบ

ขั้นตอนการสาธิตสกัดสมุนไพร

วัสดุอุปกรณ์ในการสาธิต

1. เตาไฟฟ้า, หม้อ, ไม้พาย
2. อุปกรณ์การหั่น มีด - เขียง
3. น้ำมันมะพร้าวไร้ไฟร์
4. สมุนไพรต่างๆ ที่ใช้ในการสกัด เช่น
หนอนตายหยาก, ผิวมะกรูด,
ใบมะกรูด, ขมิ้นชัน, โพล

ขั้นตอนการสกัดสมุนไพร

การสกัดน้ำมันวุ้นสมุนไพรจากหนอนตายหยาก มีสรรพคุณในการฆ่าเชื้อ แก้โรคผิวหนัง ผื่นคันตามร่างกายและผิวหนังอักเสบ ทั้งยังยับยั้งช่วยฆ่าหิด, เหา จึงเหมาะแก่การนำมาเป็นส่วนประกอบในการสกัดน้ำมัน เพื่อนำมาทำตัวยาเป็น เครื่องหอมชนิดต่างๆ เช่น สบู่, กลุ่มบำรุงเส้นผมบำรุง, ก้อนขัดผิว

1. นำสมุนไพรที่เตรียมไว้ประกอบไปด้วย หนอนตายหยาก, ผิวมะกรูด, ใบมะกรูด, ขมิ้นชัน (พันธุ์แดงสยาม), โพล มาล้างทำความสะอาด
2. นำสมุนไพรที่เตรียมไว้มาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ทึละอย่าง อย่างละเท่าๆ กัน
3. นำน้ำมันมะพร้าวไร้ไฟร์ที่เตรียมไว้ มาเทใส่หม้อประมาณ 1 ลิตร ตั้งไฟให้ร้อน (ใช้ไฟขนาดกลาง)

4. นำสมุนไพรที่หั่นเตรียมไว้เทใส่หม้อ
5. เคี่ยวไฟอ่อนๆ ประมาณ 8 ชั่วโมง
6. พักทิ้งไว้ให้เย็น
7. กรองด้วยผ้าขาวบาง
8. บรรจุใส่ขวดไว้ใช้เป็นส่วนผสมทำเครื่องหอมและผลิตภัณฑ์อื่นต่อไป

การสาธิตทำสบู่จากสารสกัดน้ำมันว่านสมุนไพร

วัสดุอุปกรณ์ในการผลิต

1. ชุดเตาไฟฟ้า, หม้อ
2. กลีเซอริน
3. หัวน้ำหอม
4. น้ำมันว่านสมุนไพรสกัดจาก
หนอนตายหยาก, ไพล, ขมิ้น, ผิวมะกรูด
5. น้ำผึ้ง
6. แม่พิมพ์สบู่ก้อน

ขั้นตอนการทำสบู่ก้อน

1. ต้มน้ำมันในหม้อ ประมาณ 30 นาที โดยใช้ไฟระดับกลาง
2. นำส่วนผสมกลีเซอรินน้ำผสมลงไป กับกลีเซอรินที่ต้มนไว้
3. นำส่วนผสมชนิดอื่นๆ เช่น น้ำมันว่านสมุนไพรสกัด, น้ำผึ้ง, สารกันเสีย และหัวน้ำหอม
ผสมลงไปหม้อตุ๋น
4. คนส่วนผสมต่างๆ ให้เข้ากัน เทส่วนผสมแล้วลงไปแม่พิมพ์ที่เตรียมไว้ปล่อยทิ้งไว้
ให้แข็งตัว เวลาประมาณ 30 นาที แกะออกจากแม่พิมพ์ แล้วบรรจุหีบห่อเพื่อ
กันความชื้นและบรรจุกล่อง

ตัวอย่างการบรรจุสบู

รูปแบบกลุ่มผลิตภัณฑ์และราคาจำหน่าย

กลุ่มบำรุงเส้นผม

1. ครีมสมุนไพรหมักผม ขนาด 100 กรัม
ราคา 180 บาท
2. เซรั่มบำรุงเส้นผม ขนาด 30 ml.
ราคา 195 บาท
3. น้ำมันหมักและบำรุงเส้นผม
ว่านไพล 30 ml. ราคา 100 บาท
4. น้ำมันหมักผม 1 ขวด ราคา 250 บาท

กลุ่มถนอมผิวก้อนน้ำมันไพลไยบบ

1. น้ำมันไพลไยบบขัดผิว 1 ชุด

ราคา 290 บาท

2. เกลือสมุนไพรขัดผิว 1 ชุด

ราคา 150 บาท

3. สบู่เหลวสมุนไพรผสมเม็ดสครับ 1 ชุด

ราคา 180 บาท

4. สบู่ 1 ก้อน ราคา 70 บาท

กลุ่มผ่อนคลายบรรเทาอาการปวดเมื่อย

1. วาน์ไพลมาสสาจ (ยาหม่อง)

ขนาด 210 กรัม ราคา 250 บาท

ขนาด 60 กรัม ราคา 100 บาท

ขนาด 20 กรัม ราคา 60 บาท

2. แคนดาลูปมาสสาจ (ยาหม่อง)

ขนาด 210 กรัม ราคา 250 บาท

ขนาด 60 กรัม ราคา 100 บาท

ขนาด 20 กรัม ราคา 60 บาท

3. ตะไคร้มาสสาจ (ยาหม่อง)

ขนาด 210 กรัม ราคา 250 บาท

4. ลูกประคบสมุนไพร 1 ลูก ราคา 60 บาท

5. น้ำมันนวดตัว 1 ชุด ราคา 180 บาท

กลุ่มน้ำหอม

1. ขนาด 85 ml ราคา 195 บาท
ขนาด 40 ml ราคา 250 บาท
2. น้ำหอมดีตรณต์ 1 ชิ้น

กลุ่มกำยานหอม

- กำยานกล่องละ 70 บาท
- ชุดกระเช้า ชุดละ 1,500 บาท
- ชุดหีบคู่ละ 500 บาท
- ชุดกล่องตลับละ 800 บาท
- ชุดถาดกลมชุดละ 280 บาท

ช่องทางการจัดจำหน่าย

การจัดจำหน่ายของกลุ่มเน้นการวางจำหน่ายหน้าร้านที่ศูนย์วิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้วที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปจึงอาศัยช่องทางการจัดจำหน่ายในทางสื่อต่างๆ เช่น ทาง LINE และ Facebook การออกร้านจัดจำหน่ายการแสดงสินค้าระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

การออกร้านสาธิตและจำหน่ายสินค้าในโครงการ เรื่องเล่าที่เชิงเขาตามรอยพ่อสานต่อโครงการหลวง ปราจีนบุรี - สระแก้วและในโครงการต่างๆ

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตเครื่องหอม

เครื่องมือที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพรที่จะมาทำเครื่องหอมนั้น ต้องสะอาด ปลอดภัยและทันสมัย เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เครื่องหอมที่มีคุณภาพและคงรักษาสรรพคุณทางยาสมุนไพรให้ได้มากที่สุด

ตัวอย่างวัตถุดิบสารเคมีที่ใช้ในการผลิต

วัตถุดิบที่นำมาใช้ประกอบในการผลิตเครื่องหอมนั้น ถือได้ว่ามีความสำคัญมาก เป็นปัจจัยหลักในการผลิตเครื่องหอมและผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ ที่ใช้จะทำให้ตัวผลิตภัณฑ์ทุกชนิดมีลักษณะตามที่ต้องการ เช่น พิมเสน เมนทอล การบูร หวานหอม กรีเซอริน ผงฟอง น้ำมันสกัดสมุนไพรชนิดต่างๆ

ข้อมูลติดต่อวิสาหกิจชุมชนเครื่องหอมเมืองสระแก้ว

ที่ตั้งกลุ่ม 543 ถ.สุวรรณศร ต.ท่าเกษม อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว

โทรศัพท์ 08-2211-2399, 08-1915-2095

ID LINE: 0819152095

เพจ Facebook : <https://www.facebook.com/tummadeesk>

●● คณะผู้จัดทำ ●●

จัดทำโดย

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

ที่ปรึกษา

นายอรรถพล เจริญชันษา อธิบดีกรมป่าไม้

นายสมศักดิ์ สรรพโกศลกุล รองอธิบดีกรมป่าไม้

บรรณาธิการ

นางนันทนา บุญยานันต์ ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน

นายเสกสรรค์ กวณะปานิก ผู้อำนวยการส่วนพัฒนานวนศาสตร์ชุมชน

กองบรรณาธิการ

ส่วนพัฒนานวนศาสตร์ชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน

สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 9 สาขาปราจีนบุรี

พิมพ์ ครั้งที่ 2 จำนวน 1,900 เล่ม
สำหรับเผยแพร่ห้ามจำหน่าย

ปีที่พิมพ์ พุทธศักราช 2563

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.พี.จี. เอ็นเตอร์ไพรส์

กรมป่าไม้

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900